

Közös történelmünk dicső horvátjai

Sztancsity-Horváth Márk

A zselicségi tájon, a mai Baranya megye legnyugatibb pontján, az Almás-patak árterületén fekszik Szigetvár. Az önfeláldozó hazaszeretet történelmi jelképévé vált erőd egyik hőse volt *Sztancsity* Marko, akit származására tekintettel *Horváth* néven is emlegettek. Nemcsak a nevezetessé lett végvárhoz kötődött szorosán, hanem leghíresebb kapitányához, Zrínyi Miklóshoz is.

Sztancsity a Körös vármegyei Gradecben (ma Zágráb megye) született. Zrínyi és Sziget várának udvara volt vitézi iskolája. Ott ismerkedett és tanulta meg a kor hadi ismereteit, szabályait és titkait. Horváth Márk néven, a lovas katonák hadnagyaként először a Győr vára körüli törökellenes harcokban tűnt ki. Harctéri érdemeiért *I. Ferdinánd* király új nemesi címerrel jutalmazta. Zrínyi Miklós javaslatára 1555. december 9-én nevezték ki Sziget várkapitányává. Horváth Márk siralmas állapotban találta, illetve vette át az erődítményt. A járvány és a portyázó törökök egyaránt tizedelték katonáit, a várpalánk falai düledeztek, vitézei már hatodik hónapja nem kaptak fizetést, koldulásból éltek. Ezek a körülmények, valamint, hogy a török Sziget ellen készült, Bécsben is köztudottá váltak. A kapitány levelére – a meglévő, nyolcszáz és ezer közötti létszámra tehető, többségükben horvát várvédő mellé némi pénz és kétszáz német puskás érkezett. Alig maradt azonban idő a vár rendbe hozására, hiszen a huszonötezernyi török főssereg és több egyesített oszmán csapat, *Hadim Ali* budai pasa vezetésével 1556. június 11-én felvonult a várhoz, és egy nappal később ágyúzni kezdte annak palánkfalait. Horváth ez idő alatt sem késlekedett, a védőknek megengedte a kitörést, akik levágták a török előőrsöket, megtámadták a tüzéreket, tönkretették ágyúik egy részét. Az ellenség, hogy megkönnyítse a behatolást, fával tömte be várárkot, de azt a védők időben felégették. A vár egyik titkos kikapuján kilopózva, meglepték a törököket, s még főtisztjeik közül is sokat felkoncoltak.

A várkapitány leveleire és a bátor védelem hírére, július 20-án, három irányból is közeledett *I. Ferdinánd* király tízezer fős felmentő serege. Az egyik hadoszlop, amelyben Zrínyi Miklós is harcolt, már Babócsát ostromolta. Erre tekintettel hirtelen abba maradt Sziget megvívása, a török Babócsa felmentésére vonta vissza minden erejét. Sztancsity-Horváth

vitézei utánuk eredtek s meglepték a török utóvédet. Jelentős zsákmányt és számos foglyot ejtettek, magát *Hadim Alit* is elfogták. A pasa Babócsa alól visszatért seregének egy része, a felmentő seregek bekerítésétől tartva, július 21-én visszavonult Pécsre. Az összelövdözött Sziget falait Sztancsityék hevenyészve azonnal kijavították, mivel a törökök újabb támadására számítottak.

Draskovics György pécsi püspök a hősies győzelmet követően Horváthot *flos nostrae nationis*nak (népünk virágának) nevezte. Ké-

sőbbi levelezéseiben pedig *triumfa* torként (ünnepelt győztesként) emlegette a vitézei élén közel ötven napig önfeláldozó és diadalra vezető küzdelmet folytatott várkapitányt.

Sztancsity-Horváth Márkra a győzelmet követően újabb feladat várt, a szétrombolt erőd felújítása, érdemi megerősítése. Ehhez a királyi udvartól nem kapta meg a kért anyagi támogatást, ezért 1557. március 1-jével – súlyos betegségeire történt hivatkozással – tisztségéből való felmentését kezdeményezte. Kérését egy időre visszautasították, mivel a bécsi kincstár részletes elszámolást kért tőle és különböző kifogásokat emelt az ostrom alatt elfogyott javak miatt. Közel egy évig azután *Farkasich* Gergely kapitánykodott helyette, majd ő is lemondott, mert fizetetlen katonaságával nem merte bevárni a várható és elkerülhetetlennek látszó újabb ostromot. A törökök továbbra is bármilyen áron hatalmukba akarták keríteni a Nyugat-Európába történő benyomulásukban kulcsjelentőségű Szigetet.

A király kérésére, Horváth Márk 1558. március 31-én, másodszor is – egy évre – elvállalta a várkapitányi feladatot. *I. Ferdinánd* parancsára, teljesítették feltételeit, s a királyi építész, az olasz *Paolo Mirandola* tervei alapján elkészítették Sziget új védőműveit. Mire a vár körüli felújítási munkálatok befejeződtek, Horváth Márk megnősült. Időközben – önhibáján kívül – ismét meggyúlt a baja a bécsi udvarral. A várkapitány ismét elkeveredett. Az udvar 1559. május 29-én, Augsburgban bárói ranggal igyekezett kiengesztelni, megbékíteni, és szép szepesi birtokot adományozott neki. A kapitány puritán ember volt, a bárói rangját sohasem használta. A törökök elleni harcokra azonban mindig kapható volt, éltelemének a harcot tekintette. Ennek tudható be, hogy 1560. decemberében bevette és felgyújtatta a

török ülte Sellyét és Görösgalt, a következő év januárjában pedig lerontotta Gradistyt, felrobbantotta a hercegszőlősi török templomerdőt, majd végigportyázott Mohácsig, ahol a Dunába kergette a törököket, s felgyújtotta Dombó palánkjait. A kisebb török erődök védői már a szigetiek közeledésének hírére fejveszeten menekültek.

A hős várkapitány és kiváló végbeli harcos betegsége azonban elhatalmasodott. A király és királyné orvosait rendelték melléje. Átmenetileg talpra is állt és még egyszer visszatért Szigetbe. Utolsó leveléből, amelyet 1561. május 1-jén írt – az ellene felhozott panaszok és kivizsgálásuk miatt –, ismét békétlenség csendül ki. Irigy ellenfelei megrágalmazták, pedig még családi birtokait is zálogba vetette Sziget várának felépítésénél. Néhány hónap múlva ágynak dőlt, s 2-3 hét leforgása alatt, 1561. augusztus 20-án elhunyt. Régi májbaja vetett véget az életének. Szigeti kapitányságában Zrínyi Miklós követte. Draskovics György püspök kérte a királyt, hogy a megboldogult hős kisgyermekének, Sztancsity Gergelynek ő lehessen a gyámja. 1561. szeptember 14-én megkapta az engedélyt.

Sztancsity-Horváth Márk életpályáját és jellem nagyságát tekintve, a várháborúk korszakának egyik legfénylőbb, de méltatlanul kevésbé ismert személyisége. Szigetvár Városi Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1971. évi határozata értelmében, minden második évben megemlékeznek Sziget várának hősi védőiről.

Így került sor arra, hogy Horváth Márk halálának négyszáznegyvenedik évfordulóján, 2001-ben a város egyik terén felavatták Nagy Géza szobrászművész alkotását, Horváth Márk mellszobrát. Zágráb, a horvát főváros egyik utcája is őrzi a szigeti kapitány, két nép hőse, Márkó Horváth-Sztancsity nevét.

Végül szólni kell Szigetvár Várbaráti Köréről, illetve annak alapító elnökéről, *dr. Molnár Imréről* is. Ez a társulat őrzi ugyanis a király által küldött mentő-sereggel kapcsolatos levelezést és más értékes okmányokat is. Megőrzésükhöz nagyban hozzájárult a 82 éves *özv. Propper Sándorné* (született *Kemperenczman Katalin*), a Sztancsity család utolsó sarja, aki Budapesten él. A Kör tőle kapta meg a Sztancsity család 1246-tól szóló leszármazási adatait. A professzor úr iratgyűjtői őrzik azon adatot, mely szerint a nevezett szigeti hősről a pécsi születésű irodalmár, *Hunyady József* (1921-1983) regényt szándékozott írni. A Kör terveiben szerepel a meglévő irategyüttes kiadása, valamint egy magyar és horvát történészek részvételével szervezendő nemzetközi tudományos tanácskozás megrendezése is. Mindez azt sejteti, hogy megkezdődött a Sztancsity-Horváth Márk történelmi szerepéhez méltó, megérdemelt tiszteletadás.

Itt az ideje, hogy személye és tettei végre belekerüljenek az enciklopédiákba és a tudatunkba. A magyar és horvát nép közös történelmi múltjának dicső emlékei közé.

Dékity Márk

HIRDESSZEN A BARÁTSÁG-BAN!

Könyv- és lapkiadók, terjesztők, színházak, szállodák, éttermek, bankok, biztosítók, utazási irodák, borászok, autószalonok, kis-, közepes, valamint nagyvállalkozások hirdetéseit, akcióit

várjuk s közöljük színesben vagy fekete-fehérben, egész vagy fél oldalon

a BARÁTSÁG folyóiratban és
a www.nemzetisegek.hu weboldalunkon.

Ha az Ön célközönségéhez tartoznak a Magyarországon élő nemzetiségi szervezetek: a települések, ahol nemzetiségek élnek, az általános iskolák, gimnáziumok, főiskolák és egyetemek – a diákok, hallgatók, a pedagógusok –, a nemzetiségi önkormányzatok és egyesületek, baráti körök, klubok, keressen meg minket és **kérje pr-cikkek, hirdetések közlését**. A grafikai munkákat elvégezzük, de kész anyagokat is szívesen veszünk. Elkészítjük – s akár folyóiratunkkal együtt terjesztjük – **prospektusait, kiadványait!**

Hívjon minket!

Telefon: + 36 30 246 9117, Mayer Éva felelős szerkesztő.